

**ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД»
МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ**
Кафедра _____

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: **«ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ»**

за темою: **«Вплив засобів масової інформації на розвиток особистості
підлітка»**

Студентки: Кобилевої Катерини Олегівни
курсу: 2-го
групи: ТУКВ-8-24-Б1ПС(4.0здс)
Спеціальність: 053 Психологія
Керівник: ст. викладач Зіміна Ю. О.

Оцінка: _____
Національна шкала _____
Кількість балів: _____ ECTS _____

Члени комісії _____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

м. Київ 2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВПЛИВУ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ОСОБИСТІСТЬ.....	5
1.1. Поняття засобів масової інформації у психології.....	5
1.2. Класифікація та характеристика сучасних ЗМІ.....	7
1.3. Психологічні механізми впливу ЗМІ на особистість.....	8
1.4. Роль ЗМІ у процесі соціалізації особистості.....	9
Висновок до розділу 1.....	11
РОЗДІЛ 2. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІДЛІТКІВ ТА СПРИЙНЯТТЯ ЗМІ.....	12
2.1. Загальна характеристика підліткового віку.....	12
2.2. Особливості психічного розвитку підлітків.....	13
2.3. Формування цінностей, установок та поведінки під впливом ЗМІ.....	14
2.4. Особливості сприйняття медіаконтенту підлітками.....	16
Висновок до розділу 2.....	18
РОЗДІЛ 3. ВПЛИВ ЗМІ НА ОСОБИСТІСТЬ ПІДЛІТКА ТА ШЛЯХИ ЙОГО КОРЕКЦІЇ.....	19
3.1. Позитивний вплив засобів масової інформації.....	19
3.2. Негативний вплив ЗМІ на психіку та поведінку підлітків.....	20
3.3. Роль батьків і школи у формуванні медіакультури підлітків.....	21
3.4. Психолого-педагогічні умови формування критичного мислення щодо ЗМІ.....	22
Висновок до розділу 3	23
ВИСНОВКИ.....	24
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	26

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена стрімким розвитком інформаційного суспільства, у якому засоби масової інформації (ЗМІ) відіграють провідну роль у формуванні світогляду, цінностей і поведінки людини. Особливо значущим є їх вплив на підлітків — вікову групу, яка перебуває на етапі активного становлення особистості, формування самосвідомості та системи життєвих орієнтацій.

У сучасних умовах підлітки щоденно взаємодіють із різними видами медіа: телебаченням, інтернетом, соціальними мережами, онлайн-платформами. Ці джерела інформації стають не лише засобами отримання знань, а й потужними агентами соціалізації, які впливають на формування моделей поведінки, емоційних реакцій, моральних норм і ціннісних орієнтацій.

Проблема впливу засобів масової інформації на розвиток особистості підлітка набуває особливої актуальності у зв'язку з неоднозначністю цього впливу. З одного боку, ЗМІ сприяють розширенню кругозору, розвитку критичного мислення, формуванню інформаційної культури. З іншого — можуть викликати залежність, сприяти формуванню агресивної поведінки, спотворенню уявлень про соціальні норми та цінності.

Аналіз наукової літератури свідчить про значний інтерес дослідників до проблеми впливу ЗМІ на особистість. У працях психологів розглядаються механізми медіавпливу, особливості сприйняття інформації підлітками, роль медіа у процесі соціалізації. Проте, незважаючи на значну кількість досліджень, проблема залишається актуальною, особливо в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій і появи нових форм медіакомунікації.

Об'єкт дослідження — розвиток особистості підлітка.

Предмет дослідження — вплив засобів масової інформації на формування особистісних якостей підлітків.

Мета роботи — теоретично проаналізувати особливості впливу засобів масової інформації на розвиток особистості підлітка та визначити психолого-педагогічні умови його оптимізації.

Відповідно до поставленої мети визначено такі завдання дослідження:

1. Розкрити сутність поняття засобів масової інформації та їх роль у сучасному суспільстві.
2. Проаналізувати психологічні механізми впливу ЗМІ на особистість.
3. Визначити вікові особливості підлітків як суб'єктів медіавпливу.
4. Дослідити позитивні та негативні аспекти впливу ЗМІ на підлітків.
5. Обґрунтувати психолого-педагогічні умови формування критичного ставлення до медіа.

Методи дослідження: теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури, узагальнення наукових підходів, порівняння та систематизація отриманих даних.

Теоретичне значення роботи полягає у поглибленні уявлень про особливості впливу засобів масової інформації на розвиток особистості підлітка.

Практичне значення полягає у можливості використання отриманих результатів у роботі педагогів, психологів і батьків з метою формування медіакультури підлітків та розвитку їх критичного мислення.

Структура курсової роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВПЛИВУ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ОСОБИСТІСТЬ

У розділі розкрито сутність засобів масової інформації як соціально-психологічного феномена, проаналізовано їх класифікацію та основні характеристики. Визначено ключові психологічні механізми впливу ЗМІ на особистість та охарактеризовано їх роль у процесі соціалізації. Особливу увагу приділено сучасним цифровим медіа як провідному фактору формування свідомості підлітків.

1.1. Поняття засобів масової інформації у психології.

Засоби масової інформації (ЗМІ) є важливим соціально-психологічним феноменом сучасного суспільства, що забезпечує передачу, обмін і поширення інформації серед широких мас населення. У контексті розвитку інформаційного суспільства їх роль значно зросла, оскільки вони стали не лише каналами інформування, а й потужними інструментами формування свідомості, поведінки та соціальних орієнтацій особистості.

У науковій літературі поняття ЗМІ розглядається з різних позицій. У соціологічному аспекті ЗМІ визначаються як інститути, що забезпечують масову комунікацію в суспільстві. У педагогічному — як засоби передачі знань і формування світогляду. У психологічному ж аспекті вони виступають як фактор впливу на психічні процеси, емоційний стан, мотивацію та поведінку людини [3, с. 122-123].

З психологічної точки зору ЗМІ можна визначити як систему комунікативних засобів, що здійснюють цілеспрямований або опосередкований вплив на свідомість та підсвідомість індивіда через інформаційні повідомлення, образи, символи та емоційні стимули. Такий вплив може бути як усвідомленим, так і неусвідомленим, що значно підсилює його ефективність.

Однією з ключових характеристик ЗМІ є їх **масовість**, яка полягає у здатності одночасно охоплювати велику кількість людей. Це робить їх важливим

інструментом формування громадської думки та соціальних норм. Іншою важливою ознакою є **регулярність і систематичність впливу**, що сприяє закріпленню певних установок і стереотипів у свідомості людини.

Суттєвою особливістю сучасних ЗМІ є їх **інтерактивність**, яка стала можливою завдяки розвитку цифрових технологій. Якщо традиційні медіа (телебачення, радіо, преса) мали переважно односторонній характер комунікації, то сучасні цифрові платформи дозволяють користувачам не лише отримувати інформацію, але й активно взаємодіяти з нею: коментувати, поширювати, створювати власний контент [1, с. 52-55].

З психологічної точки зору важливим є також **емоційний характер впливу ЗМІ**. Інформація, що подається через яскраві образи, музику, відео, здатна викликати сильні емоційні реакції, що підсилює її запам'ятовування та вплив на поведінку. Особливо це стосується підлітків, які характеризуються підвищеною емоційною чутливістю та схильністю до наслідування.

Крім того, ЗМІ виконують функцію **конструювання соціальної реальності**. Вони не лише відображають події, а й інтерпретують їх, формуючи певне бачення світу. Це може призводити до формування у підлітків специфічних уявлень про соціальні норми, ролі та цінності, які не завжди відповідають реальності.

Важливою характеристикою сучасних ЗМІ є також їх **доступність**. Завдяки розвитку інтернету та мобільних технологій підлітки мають постійний доступ до інформації, що значно збільшує інтенсивність медіавпливу. У багатьох випадках ЗМІ стають основним джерелом інформації, витісняючи традиційні інститути соціалізації, такі як сім'я та школа.

У контексті підліткового віку особливого значення набуває проблема критичного сприйняття інформації. Через недостатній рівень життєвого досвіду та сформованості критичного мислення підлітки часто сприймають інформацію некритично, що підвищує ризик негативного впливу медіа.

Таким чином, засоби масової інформації є складним багатофункціональним явищем, яке відіграє ключову роль у формуванні

особистості в сучасному суспільстві. Їх вплив є системним, постійним і багатовекторним, що зумовлює необхідність детального вивчення цього феномена, особливо у контексті розвитку підлітків [1, с. 15-18].

1.2. Класифікація та характеристика сучасних ЗМІ.

Сучасні засоби масової інформації є різноманітними за формами, способами подачі інформації та характером впливу.

Основні види ЗМІ:

1. Традиційні ЗМІ:

- телебачення;
- радіо;
- газети та журнали.

Ці засоби характеризуються одностороннім характером комунікації та значним охопленням аудиторії.

2. Цифрові ЗМІ:

- інтернет-сайти;
- соціальні мережі;
- відеоплатформи;
- месенджери.

Цифрові медіа відзначаються інтерактивністю, швидкістю поширення інформації та можливістю зворотного зв'язку.

За характером впливу:

- інформаційні;
- розважальні;
- освітні;
- рекламні.

За формою подачі інформації:

- текстові;
- аудіальні;
- візуальні;

- мультимедійні [5, с. 62-64].

Особливу роль у сучасному суспільстві відіграють мультимедійні ЗМІ, які поєднують різні форми подачі інформації та мають найбільший вплив на емоційну сферу людини.

1.3. Психологічні механізми впливу ЗМІ на особистість.

Вплив засобів масової інформації на особистість здійснюється через низку психологічних механізмів, які визначають характер сприйняття та засвоєння інформації.

Основні механізми впливу:

1. Навіювання (сугестія)

Передбачає некритичне сприйняття інформації, особливо у випадках емоційного впливу або авторитетності джерела.

2. Наслідування

Полягає у копіюванні моделей поведінки, які демонструються у медіа. Особливо характерне для підлітків, які активно шукають приклади для самовираження.

3. Ідентифікація

Виникає тоді, коли підліток ототожнює себе з певним медіаобразом (героєм фільму, блогером тощо).

4. Переконавання

Передбачає логічний вплив на свідомість через аргументи та факти.

5. Емоційний вплив

ЗМІ активно впливають на емоції людини через образи, музику, відео, що підсилює ефект сприйняття інформації [2, с. 75-80].

Ці механізми можуть діяти як окремо, так і в комплексі, підсилюючи загальний вплив медіа на особистість.

1.4. Роль ЗМІ у процесі соціалізації особистості.

Соціалізація є складним і тривалим процесом входження індивіда в суспільство, засвоєння ним соціального досвіду, норм, цінностей, ролей і моделей поведінки. У сучасному інформаційному суспільстві засоби масової інформації виступають одним із провідних агентів соціалізації поряд із сім'єю, школою та найближчим соціальним оточенням.

На відміну від традиційних інститутів соціалізації, ЗМІ мають низку специфічних особливостей: вони діють безперервно, охоплюють широку аудиторію, мають високий рівень доступності та впливають як на свідомий, так і на підсвідомий рівень. Це робить їх надзвичайно потужним інструментом формування особистості, особливо у підлітковому віці [4, с. 45-47].

Однією з ключових функцій ЗМІ у процесі соціалізації є **інформаційна функція**, яка полягає у передачі знань про навколишній світ, соціальні явища, події та процеси. Завдяки медіа підлітки отримують уявлення про різні аспекти життя суспільства, що сприяє розширенню їхнього світогляду.

Не менш важливою є **ціннісно-орієнтаційна функція**. ЗМІ формують уявлення про те, що є соціально прийнятним, бажаним або, навпаки, неприйнятним. Через демонстрацію певних моделей поведінки, життєвих стилів і соціальних ролей медіа впливають на формування системи цінностей підлітка.

Значну роль відіграє також **нормативна функція**, яка полягає у формуванні соціальних норм і стандартів поведінки. Підлітки, спостерігаючи за поведінкою героїв фільмів, блогерів чи інших медіаперсонажів, засвоюють певні моделі взаємодії, які можуть переносити у власне життя.

Особливого значення набуває **ідентифікаційна функція ЗМІ**. Підлітковий вік є періодом активного пошуку власної ідентичності, і медіа надають широкий спектр образів для наслідування. Підлітки можуть ототожнювати себе з певними персонажами або публічними особами, переймаючи їх стиль поведінки, зовнішній вигляд і навіть систему цінностей [4, с. 97-100].

Важливою є також **розважальна функція ЗМІ**, яка забезпечує відпочинок, емоційне розвантаження та зняття напруги. Проте надмірне захоплення розважальним контентом може призводити до зниження пізнавальної активності та формування поверхневого сприйняття інформації.

У сучасних умовах значно посилюється роль **цифрових медіа** (соціальні мережі, відеоплатформи, онлайн-ігри), які стають основним середовищем соціалізації підлітків. Вони не лише транслюють інформацію, а й створюють простір для активної взаємодії, самовираження та формування соціальних зв'язків.

Разом із позитивними аспектами впливу ЗМІ існують і потенційні ризики. До них належать:

- формування спотворених уявлень про реальність;
- нав'язування стереотипів;
- вплив агресивного або аморального контенту;
- розвиток залежності від медіа;
- зниження рівня критичного мислення.

Особливо вразливою до таких впливів є підліткова аудиторія, оскільки вона характеризується емоційною нестабільністю, недостатнім життєвим досвідом і високою чутливістю до зовнішніх впливів.

У зв'язку з цим важливим завданням сучасної освіти є формування **медіакультури** та **медіаграмотності** підлітків. Це передбачає розвиток умінь критично аналізувати інформацію, відрізняти достовірні джерела від недостовірних, усвідомлювати можливі маніпуляції та відповідально використовувати медіаресурси [6, с. 5-14].

Таким чином, засоби масової інформації відіграють багатогранну роль у процесі соціалізації особистості, виступаючи як джерелом розвитку, так і потенційним фактором ризику. Їх вплив на підлітків є складним і суперечливим, що зумовлює необхідність цілеспрямованого педагогічного супроводу та формування критичного ставлення до медіа.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 1

Отже, засоби масової інформації є потужним фактором впливу на особистість, який здійснюється через різноманітні психологічні механізми та форми комунікації. Вони відіграють важливу роль у процесі соціалізації, формуючи світогляд, цінності та поведінку людини.

Сучасні цифрові медіа значно посилюють цей вплив, що робить проблему їх впливу на підлітків особливо актуальною. Це зумовлює необхідність формування критичного ставлення до інформації та розвитку медіаграмотності.

РОЗДІЛ 2. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІДЛІТКІВ ТА СПРИЙНЯТТЯ ЗМІ

У розділі розкрито психологічні особливості підліткового віку як специфічного етапу розвитку особистості. Проаналізовано особливості психічних процесів підлітків, формування їх ціннісної сфери та поведінки під впливом засобів масової інформації. Особливу увагу приділено специфіці сприйняття медіаконтенту підлітками та їх підвищеній чутливості до інформаційного впливу.

2.1. Загальна характеристика підліткового віку.

Підлітковий вік є одним із найскладніших і найбільш суперечливих етапів онтогенетичного розвитку особистості. Він охоплює приблизно період від 11 до 15 років і характеризується інтенсивними фізіологічними, психологічними та соціальними змінами. Саме в цей період закладаються основи самосвідомості, формується індивідуальність, визначаються життєві орієнтири та цінності.

Однією з центральних характеристик підліткового віку є **криза ідентичності**, яка проявляється у прагненні підлітка зрозуміти себе, визначити своє місце в суспільстві, сформувати власну систему поглядів і переконань. Цей процес супроводжується внутрішніми суперечностями, сумнівами та пошуком нових соціальних ролей [2, с. 15-18].

Фізіологічні зміни, пов'язані з пубертатним періодом, значно впливають на психоемоційний стан підлітків. Гормональні перебудови організму спричиняють підвищену збудливість, емоційну нестабільність, імпульсивність. Це, у свою чергу, позначається на особливостях їх спілкування та сприйняття навколишнього світу.

Психологічно підлітковий вік характеризується:

- посиленням **самосвідомості** та самоаналізу;
- формуванням **Я-концепції**;
- прагненням до **самостійності та незалежності**;

- розвитком **критичного мислення**, хоча воно ще не є достатньо стабільним;
- загостреним почуттям справедливості та чутливістю до оцінок інших.

Особливе значення у цьому віці має **спілкування з однолітками**, яке стає провідною діяльністю. Саме в групі підліток отримує можливість самоствердження, формує соціальні навички та розвиває відчуття приналежності. Водночас зростає дистанція у стосунках із дорослими, що може призводити до конфліктів.

Важливою характеристикою є також **підвищена сприйнятливність до зовнішніх впливів**, зокрема до засобів масової інформації. Підлітки активно шукають зразки для наслідування, і медіа стають одним із головних джерел таких зразків [6, с. 78-80].

У сучасних умовах підлітковий вік набуває нових особливостей, пов'язаних із розвитком цифрового середовища. Значна частина соціалізації відбувається в онлайн-просторі, що впливає на стиль мислення, комунікацію та формування особистості.

Таким чином, підлітковий вік є критичним етапом розвитку, у якому поєднуються процеси формування самосвідомості, емоційної сфери та соціальних навичок. Саме ці особливості визначають специфіку впливу ЗМІ на підлітків.

2.2. Особливості психічного розвитку підлітків.

Психічний розвиток підлітків характеризується якісними змінами у всіх основних психічних процесах: мисленні, пам'яті, увазі, уяві та емоційній сфері.

Розвиток мислення

У підлітковому віці формується **абстрактно-логічне мислення**, що дозволяє аналізувати складні поняття, робити узагальнення, будувати гіпотези. Підлітки починають критично оцінювати інформацію, однак ця здатність ще не є повністю сформованою.

Емоційний розвиток

Емоційна сфера підлітків є нестабільною. Вони часто переживають сильні емоції, які можуть швидко змінюватися. Це підвищує їхню чутливість до емоційного контенту ЗМІ.

Розвиток самосвідомості

Підлітки активно формують уявлення про себе, свою зовнішність, здібності, соціальний статус. У цьому процесі значну роль відіграють медіаобрази, які можуть виступати як еталони для порівняння.

Соціальний розвиток

Провідною діяльністю стає спілкування з однолітками. Саме в групі підліток формує соціальні навички, самооцінку та відчуття приналежності.

Таким чином, психічний розвиток підлітків створює передумови для активного сприйняття медіаінформації, але водночас робить їх вразливими до її впливу [9, с. 103-114].

2.3. Формування цінностей, установок та поведінки під впливом ЗМІ.

У підлітковому віці відбувається інтенсивне формування системи цінностей, соціальних установок і моделей поведінки, що визначають подальший розвиток особистості. Засоби масової інформації виступають важливим фактором цього процесу, оскільки вони пропонують підліткам широкий спектр зразків для наслідування, норм і життєвих орієнтирів.

Цінності підлітка формуються під впливом різних соціальних інститутів, однак у сучасному інформаційному суспільстві ЗМІ займають особливе місце. Вони не лише відображають соціальну реальність, але й активно її конструюють, формуючи уявлення про те, що є успішним, престижним або соціально значущим.

Під впливом медіа у підлітків можуть формуватися:

- уявлення про ідеальний спосіб життя;
- стандарти зовнішності та поведінки;
- ставлення до матеріальних і духовних цінностей;
- моделі гендерної поведінки;

- соціальні стереотипи [7, с. 95-104].

Одним із ключових механізмів впливу є **наслідування**, коли підлітки копіюють поведінку медіаперсонажів (акторів, блогерів, інфлюенсерів). Це особливо характерно для підлітків із недостатньо сформованою самосвідомістю.

Не менш важливим є механізм **ідентифікації**, коли підліток ототожнює себе з певним образом, переймаючи не лише зовнішні ознаки, але й цінності, установки та стиль життя. Такий вплив може бути як позитивним (наприклад, орієнтація на успіх, саморозвиток), так і негативним (агресивна поведінка, споживацькі установки).

Значний вплив ЗМІ здійснюють на **поведінкову сферу** підлітків. Через медіаконтент вони засвоюють моделі взаємодії, способи вирішення конфліктів, реакції на різні життєві ситуації. Наприклад, демонстрація агресії у медіа може сприяти її наслідуванню у реальному житті.

Важливим аспектом є формування **соціальних установок** — стійких психологічних орієнтацій щодо певних явищ або об'єктів. ЗМІ можуть формувати як позитивні установки (толерантність, екологічна свідомість), так і негативні (упередження, стереотипи).

У сучасних умовах особливу роль відіграють **соціальні мережі**, які створюють новий формат впливу. Підлітки не лише споживають контент, а й самі стають його творцями, що посилює ефект ідентифікації та соціального порівняння. Це може впливати на самооцінку, викликати залежність від схвалення (лайків, коментарів) і формувати потребу у постійному самопрезентуванні [4, с. 65-70].

Разом із позитивними аспектами впливу ЗМІ (розширення кругозору, доступ до інформації, розвиток інтересів) існують і ризики:

- формування нереалістичних очікувань;
- спотворення системи цінностей;
- підвищення рівня тривожності;
- розвиток залежності від медіа;
- зниження критичного мислення.

Особливо небезпечним є некритичне сприйняття інформації, що може призводити до маніпуляцій свідомістю підлітків.

Таким чином, засоби масової інформації відіграють важливу роль у формуванні ціннісної, мотиваційної та поведінкової сфер підлітків. Їх вплив є комплексним і багатовекторним, що зумовлює необхідність формування медіаграмотності та критичного мислення як важливих умов гармонійного розвитку особистості.

2.4. Особливості сприйняття медіаконтенту підлітками.

Сприйняття інформації підлітками має свої специфічні особливості, які відрізняють їх від дітей і дорослих.

Основні характеристики сприйняття:

- **емоційна забарвленість** — підлітки сильніше реагують на яскравий, динамічний контент;
- **фрагментарність мислення** — сприйняття інформації короткими блоками;
- **знижений рівень критичності** — не завжди здатні оцінити достовірність інформації;
- **висока довіра до популярних джерел** (блогери, соцмережі) [3, с. 83-84].

Таблиця 2.1. Особливості сприйняття ЗМІ підлітками

Характеристика	Прояв
Емоційність	Сильна реакція на візуальний контент
Наслідування	Копіювання поведінки медіаперсонажів
Критичність	Часто недостатньо сформована

Характеристика	Прояв
Інтерес	Переважа розважального контенту

Сучасні підлітки перебувають у стані **постійного інформаційного потоку**, що формує так зване «кліпове мислення» — сприйняття інформації короткими, яскравими фрагментами.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 2

Отже, підлітковий вік є критичним періодом для формування особистості, у якому засоби масової інформації відіграють надзвичайно важливу роль. Психологічні особливості підлітків — емоційність, прагнення до самоствердження, орієнтація на однолітків — роблять їх особливо чутливими до медіавпливу.

Це зумовлює необхідність формування у підлітків критичного мислення, медіаграмотності та здатності до усвідомленого сприйняття інформації.

У другому розділі розглянуто вікові особливості спілкування школярів різних етапів навчання: молодшого шкільного віку, підліткового та старшого шкільного віку. Проаналізовано специфіку комунікативної поведінки, провідні мотиви спілкування та соціально-психологічні зміни, що відбуваються у процесі дорослішання. Окремо розкрито роль однолітків, дорослих та соціального середовища у формуванні комунікативної сфери учнів.

РОЗДІЛ 3. ВПЛИВ ЗМІ НА ОСОБИСТІСТЬ ПІДЛІТКА ТА ШЛЯХИ ЙОГО КОРЕКЦІЇ

У розділі проаналізовано позитивний і негативний вплив засобів масової інформації на розвиток особистості підлітка. Розкрито роль сім'ї та школи у формуванні медіакультури, а також визначено психолого-педагогічні умови розвитку критичного мислення щодо медіа. Особливу увагу приділено шляхам мінімізації негативного впливу ЗМІ та оптимізації їх використання у виховному процесі.

3.1. Позитивний вплив засобів масової інформації.

У сучасному інформаційному суспільстві засоби масової інформації виконують важливу роль у розвитку особистості підлітка, забезпечуючи доступ до знань, соціального досвіду та культурних цінностей. Незважаючи на існування негативних аспектів, їх позитивний вплив є значним і багатограним.

Однією з основних переваг ЗМІ є **інформаційно-освітня функція**. Підлітки отримують доступ до великого обсягу інформації, що сприяє розширенню їхнього кругозору, розвитку пізнавальних інтересів і самостійного навчання. Освітні платформи, науково-популярні ресурси, відеолекції та онлайн-курси відкривають нові можливості для інтелектуального розвитку.

Важливим є також розвиток **критичного мислення та інформаційної компетентності**, оскільки взаємодія з різними джерелами інформації стимулює аналіз, порівняння та оцінювання отриманих даних (за умови правильного педагогічного супроводу) [8, с. 207].

ЗМІ сприяють формуванню **соціальних навичок**, оскільки соціальні мережі та комунікативні платформи створюють умови для спілкування, обміну думками та взаємодії з іншими людьми. Це особливо важливо для підлітків, для яких спілкування є провідною діяльністю.

Крім того, медіа можуть виконувати функцію **самовираження та самореалізації**. Підлітки мають можливість створювати власний контент,

висловлювати свої думки, демонструвати творчі здібності, що сприяє розвитку впевненості у собі та формуванню індивідуальності.

Не менш важливим є вплив ЗМІ на формування **соціальної активності та громадянської позиції**. Через медіа підлітки дізнаються про суспільні події, соціальні проблеми, що сприяє розвитку відповідальності та активної життєвої позиції [7, с. 165].

Таким чином, за умови свідомого використання, засоби масової інформації можуть виступати важливим ресурсом розвитку особистості підлітка.

3.2. Негативний вплив ЗМІ на психіку та поведінку підлітків.

Незважаючи на значний потенціал розвитку, засоби масової інформації можуть чинити і негативний вплив на психіку та поведінку підлітків. Це пов'язано як із змістом інформації, так і з особливостями її сприйняття у підлітковому віці.

Однією з основних проблем є **вплив агресивного контенту**, який може сприяти формуванню агресивної поведінки та зниженню чутливості до насильства. Часте спостереження таких моделей поведінки призводить до їх нормалізації у свідомості підлітків [9, с. 221].

Серйозною проблемою є **формування нереалістичних стандартів життя та зовнішності**, що активно транслиуються через соціальні мережі. Це може спричиняти зниження самооцінки, розвиток комплексів і підвищену тривожність.

Важливим аспектом є **залежність від медіа**, яка проявляється у надмірному використанні гаджетів і соціальних мереж. Це може призводити до:

- зниження навчальної мотивації;
- погіршення якості сну;
- обмеження живого спілкування;
- емоційної нестабільності.

Також негативним є вплив **інформаційного перевантаження**, яке знижує здатність до концентрації, сприяє поверхневому мисленню та ускладнює глибоке засвоєння інформації.

ЗМІ можуть формувати **соціальні стереотипи**, які обмежують світогляд підлітків і сприяють формуванню упереджень [5, с. 235].

Таким чином, неконтрольоване використання ЗМІ може негативно впливати на всі сфери розвитку підлітка, що потребує відповідного педагогічного контролю та корекції.

3.3. Роль батьків і школи у формуванні медіакультури підлітків.

Формування медіакультури підлітків є важливим завданням сім'ї та школи як провідних інститутів соціалізації. Саме вони створюють умови для розвитку відповідального ставлення до інформації та навичок її критичного аналізу.

Роль сім'ї полягає у:

- контролі медіаспоживання;
- формуванні правильних звичок використання медіа;
- обговоренні інформації разом із дитиною;
- створенні довірливих відносин.

Батьки виступають першими моделями поведінки, тому їх власне ставлення до медіа значною мірою впливає на дитину.

Роль школи полягає у:

- формуванні медіаграмотності;
- розвитку критичного мислення;
- використанні медіа як навчального інструменту;
- організації освітнього процесу з урахуванням сучасного інформаційного середовища.

Ефективним є впровадження спеціальних занять із медіаосвіти, що сприяють формуванню свідомого ставлення до інформації [10, с. 105-108].

Таким чином, взаємодія сім'ї та школи є ключовою умовою формування медіакультури підлітків.

3.4. Психолого-педагогічні умови формування критичного мислення щодо ЗМІ.

Формування критичного мислення є необхідною умовою ефективної взаємодії підлітків із медіасередовищем. Воно дозволяє аналізувати інформацію, оцінювати її достовірність і протидіяти маніпуляціям.

До основних умов належать:

- розвиток медіаграмотності;
- навчання аналізу інформації;
- використання інтерактивних методів навчання;
- підтримка з боку вчителя;
- участь батьків у виховному процесі;
- створення безпечного інформаційного середовища;
- розвиток рефлексії [3, с. 65].

Ці умови забезпечують формування свідомого та відповідального ставлення до медіа.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 3

Отже, засоби масової інформації мають подвійний вплив на розвиток особистості підлітка. З одного боку, вони є потужним ресурсом розвитку, з іншого — можуть становити серйозну загрозу за умови неконтрольованого використання.

Ефективна мінімізація негативного впливу ЗМІ можлива за умови формування медіаграмотності, критичного мислення та активної участі сім'ї й школи у цьому процесі.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного теоретичного дослідження було всебічно проаналізовано проблему впливу засобів масової інформації на розвиток особистості підлітка. Узагальнення наукових підходів дозволило дійти висновку, що ЗМІ є потужним соціально-психологічним фактором, який суттєво впливає на формування світогляду, ціннісних орієнтацій, поведінки та емоційної сфери підлітків.

У ході дослідження було встановлено, що засоби масової інформації виступають складною системою комунікації, яка поєднує інформаційні, емоційні та соціальні впливи. Вони не лише передають інформацію, але й конструюють соціальну реальність, формуючи уявлення підлітків про норми поведінки, життєві цінності та соціальні ролі.

Аналіз теоретичних основ дозволив визначити, що вплив ЗМІ здійснюється через різноманітні психологічні механізми, такі як наслідування, ідентифікація, навіювання та емоційне залучення. Саме ці механізми забезпечують глибоке проникнення медіаконтенту у свідомість підлітків, що зумовлює як позитивні, так і негативні наслідки.

Дослідження психологічних особливостей підліткового віку показало, що цей період є критичним для формування особистості. Підлітки характеризуються підвищеною емоційною чутливістю, прагненням до самоствердження, орієнтацією на однолітків та пошуком власної ідентичності. Ці особливості роблять їх особливо вразливими до впливу засобів масової інформації.

Було встановлено, що засоби масової інформації відіграють важливу роль у формуванні цінностей, соціальних установок і моделей поведінки підлітків. Вони можуть сприяти розвитку пізнавальних інтересів, розширенню кругозору, формуванню соціальної активності та самореалізації. Водночас ЗМІ здатні формувати спотворені уявлення про реальність, нав'язувати стереотипи, знижувати самооцінку та провокувати розвиток залежності.

Особливу увагу було приділено негативному впливу ЗМІ, який проявляється у формуванні агресивної поведінки, інформаційному перевантаженні, зниженні критичного мислення та розвитку емоційної нестабільності. Також значною проблемою є залежність підлітків від цифрових медіа, що впливає на їх соціальну активність, навчальну діяльність і психологічний стан.

Важливим результатом дослідження є обґрунтування ролі сім'ї та школи у формуванні медіакультури підлітків. Саме ці інститути забезпечують формування відповідального ставлення до інформації, розвиток навичок її аналізу та критичного осмислення. Ефективна взаємодія батьків і педагогів є ключовою умовою гармонійного розвитку особистості в умовах інформаційного середовища.

Було доведено, що одним із найважливіших напрямів оптимізації впливу ЗМІ є формування критичного мислення та медіаграмотності підлітків. Це дозволяє їм усвідомлено сприймати інформацію, розпізнавати маніпуляції, відрізняти достовірні джерела від недостовірних і приймати обґрунтовані рішення.

Таким чином, вплив засобів масової інформації на розвиток особистості підлітка є складним, багатогранним і суперечливим процесом. Він може бути як ресурсом розвитку, так і джерелом ризиків залежно від умов взаємодії з медіасередовищем.

Отримані результати дослідження мають теоретичне та практичне значення і можуть бути використані у діяльності педагогів, психологів та батьків з метою формування медіакультури підлітків, розвитку їх критичного мислення та забезпечення гармонійного особистісного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гендерні відносини: архетип, стереотип, ідентичність / За заг. ред. Пушонкової О. А., Шевченко З. В. – Черкаси: видавець Чабаненко Ю., 2016. – 202 с.
2. Дуткевич Т. В. Загальна психологія. Теоретичний курс. навч. посіб. / Т. В. Дуткевич. – К.: Центр учбової літератури, 2016. – 388 с.
3. Москалець В. П. Загальна психологія: підручник. – К. Ліра-К, 2020. – 564 с.
4. Основи психології: навчальний посібник / Григорій Петрович Васянович-К.: Педагогічна думка, 2012. – 114 с.
5. Психологія гендеру: навч. посіб. / Н. П. Галон. - Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. – 208 с.
6. Психологія особистості: підруч. / І. Ф. Аршава, Е. Л. Носенко. - Дніпро: Ліра, 2024. – 500 с.
7. Психологія особистості: навч.-метод. посіб. – Київ: Видавництво Ліра-К, 2020. – 274 с.
8. Філософія: підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Харків: Право, 2018. – 432 с.
9. Фройд З. Психологія сексуальності; пер. укр. Є. В. Тарнавського / З. Фройд. – Харків: Фоліо, 2018. – 151 с.
10. Шахова О.Г. Соціальна психологія особистості: Навчальний посібник. – Харків: «Контраст», 2019. – 116 с.